

ОРГАНІЗАЦІЯ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПОЗАНАВЧАЛЬНИЙ ЧАС

У статті представлений аналіз організації художньо-технічної творчості учнів початкових класів у позанавчальний час.

В умовах ринкових відносин, соціальних та економічних реформ, демократизації суспільства та гуманітаризації освіти підвищився попит дітей та їх батьків на додаткові освітні послуги, які можуть бути здійснені в результаті використання соціально-педагогічних можливостей у позанавчальному виховному процесі.

Проблемам організації позакласної виховної діяльності школярів присвячено наукові дослідження українських та зарубіжних учених (Ш.О. Амонашвілі, М.І. Болдирев, М.П. Лещенко, В.М. Ореховська, М.І. Рожков та ін.).

Аналіз становлення і розвитку позанавчального процесу виховання дітей та учнівської молоді свідчить про наявність в Україні прогресивних тенденцій і позитивний вплив творчості на розвиток особистості.

Проте сучасні завдання реформування української освіти вимагають радикальних змін у вихованні й навчанні підростаючого покоління. В умовах швидких змін в усіх сферах життя для дітей, на жаль, інколи не залишається місця у соціальних програмах, а для їхньої нормальної життєдіяльності потрібні нові враження й переживання, психологічний комфорт, можливості самовираження у різних видах творчості.

Метою цієї статті, що становить одну зі складових нашого дослідження, є аналіз організації художньо-технічної творчості учнів початкових класів у позанавчальний час.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що цій проблемі приділялася належна увага. Зокрема, окремі аспекти проблеми художньо-технічної діяльності в гуртках у позанавчальний час розкриті у працях Г. Зборовського, В. Патрушева, С. Петросяна, Л. Герасименко, Т. Суценко та ін. Дослідники визначали, що позанавчальний час набуває справжньої цінності лише тоді, коли особистість може розкрити себе, виявити свої природні здібності, повніше задовольнити естетичні потреби. Педагогічні умови організації вільного часу в процесі позанавчальної роботи з дітьми розглядали Л. Абакулова, Є. Богородська, Л. Герасименко, В. Дружинін; естетичні можливості його реалізації вивчали С. Герасимов, Б. Нежинський, В. Петрушин та інші. Дослідники вважають, що способи організації творчості учнів повинні зумовлюватися формою суспільного життя, а також суто індивідуальним, неповторним, нерегламентованим підходом.

Беручи до уваги багатоаспектність зазначеної проблеми, слід зазначити, що вільний час потребує того рівня теоретичного узагальнення, на якому можлива координація досліджень із низки взаємодіючих дисциплін – соціології, культурології, педагогіки, психології.

У розв'язанні окреслених вище завдань величезну роль повинні відігравати позашкільні заклади. Найбільш поширеною формою організації роботи з виховання творчих здібностей учнівської молоді є гуртки, клуби, різнопрофільні секції художньо-технічної творчості, Малі академії наук, дитячі творчі об'єднання. Найтиповішою формою колективно-групових занять з дітьми є гурток. Гурток – це вільне об'єднання дітей і педагогів на основі спільної захопленості конкретним видом діяльності, мета якого – задоволення і розвиток творчих здібностей дітей, їх духовно-моральне збагачення [1: 53]. Організація гурткової діяльності молодших школярів потребує спеціальної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Великі можливості підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів має позааудиторна робота.

З огляду на вищесказане, нами було запропоновано і апробовано на педагогічному факультеті Житомирського державного університету експериментальну програму факультативного курсу "Організація художньо-технічної творчості учнів початкових класів".

Розроблена нами програма факультативу "Організація художньо-технічної творчості учнів початкових класів" передбачає підготовку студентів за спеціальністю 7.01.01.02 ("Початкове навчання") до організації художньо-технічної творчості молодших школярів на уроках художньої праці та у позанавчальний час. Вона включає оволодіння теоретичними і практичними знаннями й уміннями в галузі промислового виробництва. Поєднання двох видів діяльності – мистецтва і техніки – у факультативному курсі визначило специфіку його художньо-технічного змісту. Такий підхід зумовлений необхідністю залучення молодших школярів до вирішення творчих завдань як технічного, так і художнього характеру. Однак розвивати творчий потенціал дитини може вчитель, який сам є творчою особистістю.

Зміст, форми й методи роботи за програмою факультативу "Організація художньо-технічної творчості учнів початкових класів" спрямовані на формування творчо активної особистості майбутнього вчителя початкових класів, який володіє системою художньо-технічних знань, умінь, навичок, а також методикою творчого пошуку.

Практикою доведено, що в процесі роботи у майбутніх учителів початкових класів виховується культура мислення та естетичних суджень, цілеспрямованість, почуття відповідальності за доручену справу. На заняттях більш глибоко виявляються природні нахили та здібності молодших школярів.

Безперечно, педагогічно ефективним у художньо-технічній творчості учнів початкових класів є створення різноманітних композицій у техніці "бісероплетіння".

Техніка "бісероплетіння" належить до різновиду декоративно-прикладного мистецтва і має специфічні риси та своєрідні ознаки.

Дуже важливим є розуміння вчителем завдань, які він ставить перед учнями, його вміння передати школярам основні принципи роботи з бісером, а методика навчання має ґрунтуватися на чітких дидактичних принципах:

- активності та свідомості;
- систематичності та послідовності;
- міцності засвоєння знань;
- доступності та посиленості у навчанні.

Нами передбачено систему завдань трьох рівнів складності. На першому рівні робота має репродуктивний характер – за зразком. На другому вона замінюється репродуктивно-творчою діяльністю; це, як правило, робота по пам'яті з внесенням елементів творчості (додаткові деталі, загальне художньо-композиційне рішення тощо). Поступово діяльність переходить на третій рівень – творчий, у творчо-естетичну працю (робота за власним задумом). Основними вимогами до оцінки виконаного завдання першого рівня складності є знання студентів, точність обробки матеріалів, норма часу, правильність виконання трудових прийомів, організація робочого місця, дотримання правил безпечної праці. На другому рівні поряд з основними вимогами передбачено додаткову – художньо-естетичне оформлення виробу; на третьому – до всього вище зазначеного додається нестандартність та оригінальність виробу (ідеї).

Процес створення композицій у техніці "бісероплетіння" передбачає поетапне виконання.

1. Вибір сюжету. Вчитель підбирає теми, значимі для себе й цікаві та доступні для учнів.
2. Складання ескізу композиції. Перед виконанням ескізу вчитель має разом зі школярами проаналізувати форми предметів, їх співвідношення. Вчитель пропонує розглядати предмети, давати порівняльну характеристику їхніх частин, створювати схеми, складати візерунки для техніки нанизування.

3. Кольорове вирішення роботи. Вчитель знайомить молодших школярів з елементарними законами сполучення кольорів та їх впливом на людину, гармонією кольорів (гармонія споріднених кольорів, гармонія контрастних кольорів). Формування у школярів знання про кольоровий спектр, уміння підбирати і поєднувати кольорові відтінки теплої та холодної гам надає можливість школярам розвивати своєрідне світосприйняття, передавати емоційний стан, виховувати власну колористичну культуру. У процесі цього відбувається зміна настрою учня, підвищуються рівень його розумової працездатності, зацікавленість, розвиваються творчі здібності та нахили.

4. Вибір матеріалу за видом (бісер, намистини, склярус) та розміром. Молодші школярі ознайомлюються з різновидами бісеру за формою, кольором та розмірами; матеріалами, необхідними для бісероплетіння.

5. Плетіння (нанизування) окремих елементів. Учні початкових класів ознайомлюються з найпростішими прийомами бісероплетіння: підвіска, бахрома, гілочки, фестони, кулька, квітка, листочок, шнури та джугти, кутки. Вчитель ознайомлює дітей з основними елементами бісероплетіння – ланцюжками:

- за складністю: простий, складний;
- за видом: щільний, ажурний;
- за технікою виконання: нанизування на одну голку, дві голки або на декількох голках;
- за кількістю рядів: однорядні, багаторядні.

6. Підготовка основи для композиції. Учні вчать створювати та оформлювати основу для композиції, вирішувати композиційність за формою, колоритом, художнім смаком.

7. Композиційне вирішення роботи (компонування та закріплення елементів на основу).

Майбутні вчителі початкових класів знайомлять учнів з композиційною майстерністю як основою творчого процесу. Учні отримують знання про універсальні закони та правила побудови композиції, про різноманітність композицій та технік виконання (національні мотиви, художній смак, професіоналізм) за формою, назвою, орнаменталією, колоритом. Учні засвоюють основні засоби композиції (побудови виробу): ритм, симетрія, асиметрія, рівновага.

На заняттях факультативу "Організація художньо-технічної творчості учнів початкових класів" майбутні вчителі початкових класів вивчають методику виготовлення іграшок-сувенірів. Студенти, створюючи пласкі та об'ємні іграшки-сувеніри з бавовняної і цупких тканин (сукна, драпу тощо), ознайомлюються з різними видами тканин, їх властивостями, освоюють способи з'єднання тканин та декоративного оздоблення виробів. Майбутні фахівці вчать виконувати різноманітні види ручних швів, набувають навички роботи із синтетичним та натуральним хутром, шкірою та шкірозамінником, дізнаються про їхні декоративні можливості у поєднанні з тканиною. На заняттях факультативу студенти засвоюють методику виготовлення м'якої іграшки: правила розкрою, пошиву і оздоблення моделей, а також отримують уявлення про форму моделі, її конструкцію, умовне трактування образу тварини. Уся робота факультативу тісно пов'язана з декоративно-прикладним мистецтвом, адже майбутні вчителі початкових класів ознайомлюються з історією народної іграшки, найбільш відомими промислами, українськими національними традиціями, національним костюмом.

Велика увага на заняттях приділяється естетичному вихованню молодших школярів, розвитку їх фантазії, художнього смаку, творчої уяви, вихованню доброти, взаємодопомоги, взаємоповаги. Специфічною рисою

занять факультативу є те, що вони поєднують в собі теоретичний і практичний аспекти художньо-технічної діяльності.

Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів спрямована на морально-психологічну готовність створювати сприятливий клімат у колективі на основі гуманних і демократичних засад; це залежить від уміння студентів організовувати й об'єднувати школярів, розвивати їх творчість і талант.

Творча професійна діяльність учителя розглядається як провідний фактор, що впливає на розвиток продуктивних можливостей учня і забезпечує його ефективність. У процесі творчої професійної діяльності виявляються творчі можливості педагога, відбувається їх реалізація та розвиток.

Творчу педагогічну діяльність учителя ми визначаємо як педагогічну діяльність, якій притаманні властивості творчого процесу.

Творчий вчитель – це особистість з високим ступенем розвиненості мотивів, характерологічних особливостей і умінь, що сприяють успішній продуктивній педагогічній діяльності; це особистість, яка, внаслідок спеціальної професійної підготовки і постійного самовдосконалення, набуває знань, умінь і навичок педагогічної праці, оволодіває уміннями формування творчої особистості учня у навчально-виховному процесі [2: 40].

Як зазначає О.М. Пехота, творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню високих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності [3: 114].

Учитель покликаний бути посередником між педагогічною наукою і практикою. Від нього залежить не тільки пропаганда, впровадження наукових знань у практичну діяльність, але й така організація педагогічного колективу, за якої з'єднуючим початком є творчий задум, ідея [4: 422].

Педагогічна місія педагогів, майбутніх фахівців на заняттях з художньої праці та у позаурочний час особлива – знайти способи переконати дитину, що вона неповторна й талановита і наставники готові ділитися з нею своїм духовним багатством, досвідом творчої діяльності. Успіх пошуку таких способів визначає наявність у майбутніх учителів початкових класів розвинутих високих почуттів, творчого розуму, здатності до духовного збагачення. Ця діяльність вимагає педагогічної творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сущенко Т.І. Позашкільна педагогіка: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1996. – С. 53.
2. Педагогічні технології: наука – практиці: Навчально-методичний щорічник / О.І. Кульчицька, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер / За ред. С.О. Сисоєвої. – К.: ВПЮЛ, 2002. – Вип. 1. – С. 40.
3. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. КікTENKO, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – С. 114.
4. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: В 5-ти т. / Редкол.: ДзевеРИН А.Г. (пред.) и др. – К.: Рад. школа, – 1979. – Т. 4. Павлышская средняя школа. Разговор с молодым директором школы. – 1980. – С. 422.

Матеріал надійшов до редакції 29.10.2005 р.

Колесник Н.Е. Организация художественно-технического творчества учеников младших классов во внеучебное время.

В статье представлен анализ организации художественно-технического творчества учеников младших классов во внеучебное время.

Kolesnyk N. Ye. The Organization of Extracurricular Artistic and Technical Activity of Junior Students.

The article dwells on the analysis the organization of extracurricular artistic and technical activity of junior students.